

زمان برگزاری: ۴۵۰۰ دقیقه

نام و نام خانوادگی:

نام آزمون: تاریخ یازدهم

تاریخ آزمون: ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

- ۱) روند فتح ایران پس از جنگ نهاوند، چگونه پیش رفت؟
- ۲) مهم‌ترین زمینه‌های ظهور رنسانس را بنویسید.
- ۳) عوامل مؤثر در اسلام آوردن مردم ایران را بنویسید.
- ۴) به چه دلیل ایتالیا خاستگاه نهضت رنسانس محسوب می‌شود؟ دو مورد را شرح دهید.
- ۵) اولین مسئله‌ای که ذهن مارتین لوتر را به خود مشغول کرد، چه بود؟
- ۶) جنبش اصلاح دینی در چه زمانی و چگونه شروع شد؟
- ۷) سده ۱۷ م. در اروپا چه ویژگی عمده‌ای داشت؟
- ۸) سفر دریایی کریستف کلمب با حمایت چه کشوری صورت پذیرفت و منجر به چه شد؟
- ۹) اکتشافات جغرافیایی و کشف راه‌های دریایی در عصر رنسانس چه نتایجی به همراه داشت؟
- ۱۰) هنر رنسانس با حضور کدام هنرمندان به اوج پیشرفت و شکوفایی رسید؟
- ۱۱) هنرمندان دوره رنسانس بر چه قسمت‌هایی از انسان تأکید فراوان می‌کردند؟
- ۱۲) هنرمندان دوره رنسانس با محور قرار دادن چه موضوعاتی آثار بی‌نظیری به وجود آوردند؟
- ۱۳) پیامد درگیری‌های پاپ‌ها و پادشاهان در اواخر قرون وسطا، چه بود؟
- ۱۴) بورژوا به چه کسانی گفته می‌شد؟
- ۱۵) در قرون وسطا، زبان رسمی آموزش چه بود و در چه موضوعات علمی تأکید می‌شد؟
- ۱۶) در نیمه نخست قرون وسطا، علم و آموزش چگونه بود؟
- ۱۷) علت اختلاف پاپ و امپراتوری آلمان در سده‌های ۱۱ و ۱۲ م. چه بود؟
- ۱۸) پس از مرگ شارلمانی، اسقف‌ها و پاپ مدعی چه اموری شدند؟
- ۱۹) تأثیرگذارترین نهاد در قرون وسطا در اروپا چه بود؟
- ۲۰) صلیبیان در نخستین جنگ صلیبی، چگونه توانستند شهر بیت‌المقدس را تصرف کنند؟
- ۲۱) به چه دلیل امپراتور روم شرقی، از پاپ درخواست کمک کرد؟
- ۲۲) چه عواملی در پیدایش مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین‌های اروپایی در قرون وسطا دخالت داشت؟
- ۲۳) چرا در قرون وسطا، افزایش تولید محصول کشاورزی همچنان محدود بود؟
- ۲۴) فتودال‌ها در چه مکان‌هایی مستقر بودند؟
- ۲۵) اصطلاح واسال را توضیح دهید.
- ۲۶) شارلمانی برای تثبیت قدرت خود، چه اقداماتی به عمل آورد؟
- ۲۷) پادشاهی فرانک‌ها در چه زمانی به اوج قدرت رسید؟
- ۲۸) نماد قدرت سیاسی در میدان نقش جهان چه بود و میدان نقش جهان متعلق به چه بود؟
- ۲۹) علت دعوت علمای شیعه از کشورهای دیگر به ایران در دوره صفویه چه بود و این علما از چه کشورهایی بودند؟
- ۳۰) سنت وقف، چه تاثیری بر ترویج هنر و معماری عصر صفویه داشت؟
- ۳۱) در دوره صفویه، رسمیت یافتن و استقرار مذهب شیعه دوازده امامی چه تاثیراتی در جامعه ایران گذاشت؟

- ۳۲) دلیل اهمیت قندهار در عصر صفوی برای ایران چه بود؟
- ۳۳) تاریخ روابط خارجی ایران عصر صفوی در چند بخش قابل بررسی است؟ آنها را بنویسید.
- ۳۴) در دوره صفویه زمین‌ها به چند دسته تقسیم می‌شدند؟ آنها را نام ببرید.
- ۳۵) رکن مهم فعالیت‌های اقتصادی در عصر صفوی چه بود؟
- ۳۶) بسیاری از مورخان و محققان عصر شاه‌عباس را چه می‌نامند؟
- ۳۷) شاه‌عباس اول، چگونه توانست ایران را به یکی از کانون‌های بزرگ سیاسی و اقتصادی جهان آن روز تبدیل کند؟
- ۳۸) فاخرترین نمونه شاهنامه مصور شده عصر تیموری را بنویسید.
- ۳۹) از ویژگی‌های شاخص عصر مغول - تیموری از نظر دینی چه بود؟
- ۴۰) علت گسترش تشیع در ایران دوران ایلخانان چه بود؟
- ۴۱) اقوام مغول نسبت به پیروان دین‌های دیگر چه برخوردی داشتند؟
- ۴۲) اصلاحات انجام شده توسط غازان‌خان در جهت پیشرفت و رونق فعالیت‌های بخش کشاورزی را بنویسید.
- ۴۳) مغول‌ها تا پیش از اینکه مسلمان شوند، بر پایه چه قوانینی مسائل حقوقی و قضایی خود را حل و فصل می‌کردند؟
- ۴۴) پیامدهای اجتماعی و اقتصادی هجوم مغولان به ایران را بنویسید.
- ۴۵) سیاست جانشینان تیمور در ارتباط با شهر و شهرنشینی چگونه بود؟
- ۴۶) حکومت نوادگان تیمور بر ایران، در چه زمانی به پایان رسید؟
- ۴۷) اختلاف سیاسی و درگیری حکومت خوارزمشاهی با خلافت عباسی چه نتایجی به همراه داشت؟
- ۴۸) از اواخر قرن چهارم تا زمان حمله مغولان در اوایل قرن هفتم هجری، کدام سلسله‌ها بر بخش‌هایی و گاه بر سراسر ایران حکومت کردند؟
- ۴۹) در دوره غزنوی و سلجوقی دلیل گسترش مراکز آموزشی تعالیم علوم دینی چه بود؟
- ۵۰) برجسته‌ترین فیلسوف ایران و جهان اسلام چه کسی بود؟ علت این امر را بنویسید.
- ۵۱) در چه دوره‌ای در ایران توجه به علوم و معارف اسلامی فزونی یافت؟
- ۵۲) بیشتر مهاجران عرب به ایران در ابتدا با چه شیوه‌ای زندگی می‌کردند و در چه محله‌هایی سکونت گزیدند؟
- ۵۳) مذهب اسماعیلیه چه نوع مذهبی بود و به چه علومی علاقه فراوانی نشان می‌دادند؟
- ۵۴) حکومت فاطمیان از چه زمانی دچار ضعف شد و چه عواملی این ضعف را بدتر کرد؟
- ۵۵) پس از مخالفت بزرگان عرب با اقدامات مامون، او چه واکنشی نسبت به این مخالفت‌ها از خود نشان داد؟
- ۵۶) کدام خلیفه عباسی مقام و حتی جانشین را مدیون خاندان برمکی بود و این خاندان چه نقشی در این دوران داشتند؟
- ۵۷) علل ضعف و انحطاط حکومت امویان در اندلس چه بود؟
- ۵۸) کدام سرزمین‌های اسلامی، صحنه مبارزه و جنبش‌های اعتراضی مخالفان حکومت اموی بود؟
- ۵۹) بررسی پیمان‌های صلح مصریان با مسلمانان در منابع تاریخی، از نظر محتوایی نشان‌دهنده چیست؟
- ۶۰) حضرت علی (ع) چگونه به خلافت رسید؟
- ۶۱) پس از نزول سوره براءت (توبه)، پیامبر چه اقدامی به عمل آورد؟
- ۶۲) مهم‌ترین موارد کارشکنی یهودیان در مدینه را بنویسید.
- ۶۳) قبیله‌ها و طایفه‌های شهر یثرب از نظر سیاسی چه ویژگی‌هایی داشتند؟
- ۶۴) برجسته‌ترین آثار تاریخ‌نگاری تحلیلی را بنویسید.
- ۶۵) نتایج تحقیقات علمی باستان‌شناسان چه کمکی به مورخان می‌کند؟
- ۶۶) نقد یک خبر تاریخی که در حقیقت همان اعتبارسنجی و بررسی اصالت خبر محسوب می‌شود، در چند مرحله انجام می‌شود، آنها را بنویسید.
- ۶۷) مورخان وقتی با یک گزارش تاریخی روبه‌رو می‌شوند، چه می‌کنند؟
- ۶۸) مهم‌ترین رسالت مورخان چیست؟

- ۶۹ تفاوت‌ها و شباهت‌های تاریخ‌های عمومی و سلسله‌ای را بیان کنید.
- ۷۰ کدام کتاب سیاست‌نامه از برجسته‌ترین این آثار محسوب می‌شود؟
- ۷۱ بررسی و مطالعه محیط جغرافیایی رویدادها، در پژوهش‌های تاریخی چه اهمیتی دارد؟
- ۷۲ برجسته‌ترین اثر تاریخ‌های سلسله‌ای را بنویسید.
- ۷۳ تاریخ‌نویسی سلسله‌ای چگونه با تاریخ‌نویسی محلی پیوستگی یافت؟
- ۷۴ انگیزه اصلی نویسندگان تاریخ‌های محلی چه بوده است؟
- ۷۵ چگونه اسپانیا به یکی از نیرومندترین کشورهای اروپایی در سده‌های ۱۶ و ۱۷م. تبدیل شد؟
- ۷۶ اقدامات شارلمانی برای اداره قلمرواش را بیان کنید.
- ۷۷ از ویژگی‌های شاخص عصر مغول – تیموری یک مورد را بیان کنید.
- ۷۸ شهر و شهرنشینی دوران مغولان و تیموریان را باهم مقایسه کنید.
- ۷۹ پیامدهای مذهبی روی کار آمدن سلسله‌های ایرانی را شرح دهید.
- ۸۰ پیامد اقتصادی روی کار آمدن سلسله‌های ایرانی را شرح دهید.
- ۸۱ عباسیان چگونه زمینه را برای رسیدن به خلافت فراهم کردند؟
- ۸۲ نشانه‌ها و آثار تحول حکومت اسلامی در زمان بنی‌امیه چه بود؟
- الف) گرفتن زمام امور با زور – موروثی کردن خلافت – قومیت‌گرایی
ب) گرفتن زمام امور با زور – موروثی کردن خلافت – قومیت‌گرایی – ترویج تفکر جبر‌گرایی
پ) ترویج تفکر جبر‌گرایی – قومیت‌گرایی – تبعیض و نابرابری اقتصادی
ت) گرفتن زمام امور با زور – موروثی کردن خلافت – قومیت‌گرایی – ترویج تفکر جبر‌گرایی – تبعیض اقتصادی
- ۸۳ مسجد جامع ..... و کاخ ..... دو شاهکار معماری جهان اسلام در اندلس محسوب می‌شوند.
- ۸۴ فتوحات مسلمانان را در عصر خلفای نخستین در بعد سیاست بررسی کنید.
- ۸۵ پیمان عقبه اول و دوم را توضیح دهید.
- ۸۶ روش سال‌شماری و موضوع‌محوری را توضیح دهید.
- ۸۷ در کدام‌یک از روش‌های اعتبارسنجی، مورخان آن را دلیلی بر بطلان یا درستی آن می‌دانند؟ توضیح دهید.
- ۸۸ چرا سفرنامه‌ها اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم ایران ارائه می‌کردند؟
- ۸۹ گونه‌های کتاب‌های تاریخی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟
- الف) سه دسته، تاریخ منظوم، تاریخ عمومی و تک‌نگاری
ب) دو دسته، تک‌نگاری و تاریخ محلی
پ) پنج دسته، تاریخ‌های عمومی، تاریخ‌های محلی، تاریخ‌های سلسله‌ای، تاریخ‌های منظوم و نوشته‌های جغرافیایی
ت) چهار دسته، متون ادبی، تاریخ‌های منظوم، سفرنامه‌ها و تک‌نگاری‌ها
- ۹۰ منابع نوشتاری شامل:
- الف) کتاب‌های تاریخی، سفرنامه‌ها، نوشته‌های جغرافیایی، ادبیات و متون ادبی هستند.
ب) کتاب‌های تاریخی، آثار شفاهی، سفرنامه‌ها و ادبیات و متون ادبی هستند.
پ) تاریخ‌های منظوم، افسانه‌ها و اساطیر، ترانه‌ها و لایه‌ها هستند.
ت) کتاب‌های تاریخی، بناهای تاریخی و داستان‌های تاریخی هستند.

پاسخنامه تشریحی

- ۱- پس از جنگ نهاوند، سپاهیان مسلمان از هر سوی به داخل ایران پیش تاختند و تا دوران خلافت عثمان، بیشتر شهرها و ولایات مختلف را یکی پس از دیگری به جنگ و یا صلح گشودند.
- ۲- ۱- رشد شهرنشینی و تجارت، ۲- گسترش روابط فرهنگی با جهان اسلام، ۳- پیشینه فرهنگی و تاریخی
- ۳- ۱- اسلام، دینی جهانی است. پیام برادری و برابری اسلام و سادگی مناسک و آداب اسلامی، از جمله جذابیت‌های این دین برای ایرانیان بود.
۲- ساکنان ایران، یکتاپرست و معتقد به بهشت و جهنم و ظهور منجی بودند، بنابراین، درک و پذیرش جهان‌بینی توحیدی و پیام مکتب اسلام، برای آنان چندان دشوار و ناخوشایند نبود.
۳- مهاجرت گسترده اعراب مسلمان به ایران، زمینه‌ساز آشنایی تدریجی ایرانیان با اسلام و گرویدن به آن شد.
- ۴- ۱- جنگ‌های صلیبی تأثیر فراوانی بر رشد شهرها و تجارت به‌ویژه در مناطق ساحلی اروپا گذاشت. تأثیر این جنگ‌ها بر رونق و شکوفایی شهرها در ایتالیا بیش از سایر سرزمین‌های اروپایی بود.
۲- دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از طریق اندلس و سیسیل با دستاوردهای فکری و فرهنگی جهان اسلام آشنا شدند. مدارس عالی و دانشگاه‌های تازه تأسیس ایتالیایی در استفاده از آثار و نوشته‌های دانشمندان مسلمان پیشگام بودند.
- ۵- ارتباط ایمان با انجام دادن کارهای نیک بود. او در طی مطالعات و تأملات گسترده خود در باب آیین مسیحیت و کتاب مقدس به این نتیجه رسید که برخلاف دیدگاه غالب کلیسایان، آنچه مایه رستگاری انسان می‌شود ایمان است و نه انجام دادن کار نیک.
- ۶- در فاصله قرون ۱۴ تا ۱۷م، جنبش اصلاح دینی با انتقاد و اعتراض به برخی از نظریات و عملکرد کلیسا شروع شد.
- ۷- سده ۱۷ م. صحنه رقابت و درگیری پیاپی میان دولت‌های اروپایی برای تسلط بر مستعمرات بیشتر و کسب منافع اقتصادی بود.
- ۸- سفر دریایی کریستف کلمب با حمایت مالی اسپانیا انجام گرفت و منجر به کشف قاره آمریکا شد.
- ۹- این تحول ۱- افزون بر دستاوردهای علمی در حوزه دانش دریانوردی و جغرافیا ۲- موجب به هم خوردن موازنه تجارت جهانی و آغاز استعمارگری اروپاییان شد.
- ۱۰- هنر رنسانس با ظهور سه هنرمند مشهور ایتالیایی یعنی ۱- لئوناردو داوینچی ۲- رافائل ۳- میکل آنژ به اوج پیشرفت و شکوفایی رسید.
- ۱۱- هنرمندان بر ۱- زیبایی و خصوصیات جسمی انسان، ۲- و خصلت درونی شخصیت‌های مورد نظر خود تأکید فراوان می‌کردند.
- ۱۲- هنرمندان این دوره با محور قرار دادن انسان و طبیعت، آثار بی‌نظیری به وجود آوردند.
- ۱۳- درگیری‌های پاپ‌ها و پادشاهان در اواخر قرون وسطا، استقلال و آزادی عمل بیشتری برای دولت‌شهرهای ایتالیایی به وجود آورد. این استقلال، موقعیتی را برای متفکران و دانشمندان این شهرها ایجاد کرد که بتوانند تفکر و فرهنگ جدید را نشر دهند که کاملاً با اندیشه و فرهنگ حاکم بر قرون وسطا متفاوت بود.
- ۱۴- با گسترش شهرها و رشد تجارت، مشاغل و حرفه‌های گوناگونی شکل گرفت و قشر جدیدی از شهرنشینان ثروتمند شامل بازرگانان، بانکداران و صاحبان صنایع سر برآوردند که به آنها بورژوا می‌گفتند.
- ۱۵- در آن زمان آموزش رسمی به زبان لاتینی بود و بر دانش الهیات مسیحی، فلسفه و منطق تأکید می‌شد و به علوم تجربی و مهندسی توجهی نمی‌شد.
- ۱۶- در نیمه نخست قرون وسطا به دلیل افول شهرها، فعالیت‌های علمی و فرهنگی، کساد و بی‌رونق شده و عمده آموزش به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی اختصاص یافت و به‌طور کلی کلیسا سیطره زیادی بر فرهنگ و نظام تعلیم و تربیت داشت.
- ۱۷- در سده‌های ۱۱ و ۱۲م. اختلاف و درگیری شدیدی میان پاپ و امپراتوری آلمان (امپراتوری مقدس روم) بر سر ۱- انتصاب اسقف‌ها ۲- اعطای حلقه و عصای اسقفی به وجود آمد.
- ۱۸- پس از مرگ شارلمانی، اسقف‌ها و پاپ به سبب آشفتگی اوضاع، مدعی حقوق سیاسی و قدرت دنیوی شدند و در مواقعی شاهان و امپراتوران به رقابت و کشمکش پرداختند.
- ۱۹- با گسترش مسیحیت و افزایش شمار مسیحیان در قلمرو امپراتوری روم، کلیساهای متعددی در سراسر آن امپراتوری سر برآوردند. در قرون وسطا هیچ نهادی به اندازه کلیسا تأثیرگذار نبود. تمام کسانی که در خانواده مسیحی به دنیا می‌آمدند، به این نهاد قدرتمند تعلق داشتند.
- ۲۰- صلیبیان با استفاده از غفلت حکومت سلجوقی و اختلاف و دشمنی‌هایی که میان خلافت‌های فاطمیان و عباسیان وجود داشت، شهر بیت‌المقدس و چند شهر دیگر منطقه شام در سواحل شرقی مدیترانه را تصرف کردند.
- ۲۱- ۱- پیروزی سلجوقیان بر امپراتوری بیزانس در جنگ ملازگرد ۲- و پیشروی آنان (سلجوقیان) در آسیای صغیر.
- ۲۲- به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده طوایف ژرمنی به سرزمین‌های اروپایی غربی و رکود و تعطیلی فعالیت‌های تجاری و کارگاهی، این سرزمین‌ها با مشکلات اقتصادی و اجتماعی متعددی مواجه شدند.
- ۲۳- ۱- زیرا هر سال حدود یک‌سوم تا نیمی از زمین به‌منظور بازیابی قوت زمین، زیر کشت نمی‌رفت.
- ۲۴- فئودال‌ها در قلعه‌های عظیم که به‌مثابه پایتخت آنان به شمار می‌رفت، مستقر بودند.
- ۲۵- پادشاهان و زمین‌داران بزرگ به جهت عدم تأمین هزینه‌های ارتشی، قسمتی از زمین‌ها و املاک خود را در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زیردستان یا اشراف درجه دوم واگذار می‌کردند. اشراف درجه دوم هم به‌نوبه خود همین کار را با زیردستان خود کردند و سلسله‌مراتبی از اربابان یا فئودال به وجود آمد که به این سلسله باج‌گزار یا واسال گفته می‌شد.
- ۲۶- ۱- شارلمانی با جنگ‌های پی‌درپی که با خونریزی بسیار همراه بود، بخش اعظم اروپای غربی و مرکزی را تا سال ۸۰۰م. تحت سلطه خود درآورد.
۲- شارلمانی، همچون پدر و نیای خود، با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش پشتیبانی کرد. پاپ نیز لقب «امپراتور مقدس روم» را به او داد.
- ۲۷- پادشاهی فرانک‌ها در زمان شارل بزرگ، مشهور به شارلمانی، به اوج قدرت رسید.
- ۲۸- کاخ عالی‌قابو به‌عنوان نماد قدرت سیاسی بر این میدان اشراف داشت. میدان نقش جهان متعلق به دولت و مردم بود.

- ۲۹) از آنجایی که در زمان تأسیس حکومت صفوی، تعداد عالمان و مراکز علمی شیعی در ایران کم بود، شاهان صفوی به منظور ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه، عده‌ای از علمای شیعه جبل عامل لبنان، عراق و بحرین را به ایران دعوت کردند.
- ۳۰) سنت وقف در جامعه گسترش یافت و شاهان و سایر ثروتمندان بخشی از ثروت و دارایی خود را وقف امور مذهبی، علمی و آموزشی و ترویج هنر و معماری کردند.
- ۳۱) این امر تأثیرات عمیقی بر همه ابعاد جامعه گذاشت؛ به گونه‌ای که علم، آموزش، فرهنگ و هنر ایرانی، تحت تأثیر آموزه‌های شیعی، جلوه‌های گوناگونی را از خود بروز داد.
- ۳۲) این شهر برای حفظ مناطق شهری و درآمدهای گمرکی، برای ایران از اهمیت مهمی برخوردار بود.
- ۳۳) در دو بخش: ۱- روابط با همسایگان ۲- روابط با اروپا
- ۳۴) به چهار دسته: ۱- اراضی ممالک ۲- اراضی خاصه ۳- اراضی وقفی ۴- املاک خصوصی
- ۳۵) کشاورزی و دامداری
- ۳۶) عصر اقتدار و شکوفایی سلسله صفوی
- ۳۷) ۱- با اقدامات خردمندانه ۲- بهره‌گیری از مشاوران آگاه
- ۳۸) فخرترین نمونه شاهنامه مصور شده در عصر تیموری، شاهنامه بایسنقری است که به دستور شاهزاده بایسنقر، پسر شاهرخ که سیاستمداری هنرمند و هنرپرور بود، خوشنویسی و مصور شد.
- ۳۹) اتحاد و زندگی مسالمت‌آمیز پیروان مذاهب و فرقه اسلامی و معتقدان به دین‌های دیگر، از ویژگی‌های شاخص عصر مغول - تیموری بود.
- ۴۰) در دوره ایلخانان، به‌ویژه به دنبال کوشش‌های علمی و فرهنگی خواجه نصیرالدین توسی، تشیع در ایران گسترش یافت.
- ۴۱) اقوام مغول نسبت به پیروان دین‌های دیگر با ملایمت برخورد می‌کردند، زیرا نسبت به مسائل دینی چندان تعصبی نداشتند.
- ۴۲) ۱- اصلاح قوانین مالیاتی
۲- بازسازی قنات و شبکه‌های آبیاری
۳- اصلاح نظام زمین‌داری
- ۴۳) مغول‌ها تا قبل از مسلمان شدن، بر پایه مجموعه قوانینی موسوم به یاسا عمل می‌کردند و دعاوی حقوقی آنها در دادگاهی موسوم به یرغو و زیر نظر برغوچی حل‌وفصل می‌شد.
- ۴۴) ۱- کاهش جمعیت ۲- مهاجرت گسترده ۳- تخریب زیرساخت‌های اقتصادی و فرهنگی ۴- زوال موقعیت اجتماعی مالکین، عالمان، بازرگانان، دیوان‌سالاران و خاندان‌های بانفوذ
- ۴۵) جانشینان تیمور، سیاست جنگ و کشورگشایی او را کنار گذاشتند و به عمران و آبادی، علم، فرهنگ و هنر علاقه و توجه زیادی نشان دادند. به همین دلیل در دوره آنان شهرنشینی و شهرسازی شکوفا شد و شهرهای هرات، شیراز، مشهد و یزد رشد و رونق چشمگیری یافتند.
- ۴۶) حکومت نوادگان تیمور بر ایران، در اوایل قرن دهم هجری با به قدرت رسیدن صفویان در ایران و تسلط ازبکان بر ماوراءالنهر به پایان رسید.
- ۴۷) ۱- موجب تفرقه و تضعیف قدرت جهان اسلام شد.
۲- سبب گردید که سلطان محمد خوارزمشاه از تهدیدات قدرت نوظهور مغول‌ها غافل بماند.
- ۴۸) سه سلسله غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان
- ۴۹) به جهت حمایت حاکمان و دولتمردان غزنوی و سلجوقی مراکز و مؤسسات آموزشی که بیشتر به تعلیم علوم دینی اختصاص داشت، گسترش یافت.
- ۵۰) برجسته‌ترین فیلسوف ایران بدون شک، ابوعلی سینا می‌باشد که فلسفه مشایی را به اوج رساند. او بیش از ۱۰۰ اثر علمی برجای گذاشته که نیمی از آنان در موضوع فلسفه می‌باشد.
- ۵۱) پس از آنکه در سده‌های سوم و چهارم هجری جمعیت کثیری از مردم ایران مسلمان شدند، توجه به علوم و معارف اسلامی فزونی یافت.
- ۵۲) بیشتر اعراب مهاجر با همان زندگی بدوی و خانه‌به‌دوشی در واحه‌های اطراف شهرها و روستاها مستقر شدند؛ تعدادی نیز در شهرها سکونت گزیدند و محله‌هایی خاص خود را به‌وجود آوردند.
- ۵۳) مذهب اسماعیلیه از مذاهب عقل‌گرا بود و از این‌رو، اسماعیلیان برای ترویج اصول عقاید خود، علاقه فراوان و توجه خاصی به علوم مختلف به‌ویژه فلسفه و کلام نشان می‌دادند.
- ۵۴) از اواخر دوران مستنصر، حکومت فاطمیان دچار ضعف سیاسی و بحران اقتصادی شد. حملات پیاپی سلجوقیان به قلمرو فاطمیان و سپس شروع جنگ‌های صلیبی، وضعیت آن را بدتر کرد.
- ۵۵) مامون تصمیم گرفت وزیر خود را به قتل رسانده و برادر او را خانه‌نشین کند. خلیفه همچنین، دوباره جامه سیاه به تن کرد و بغداد را مرکز خلافت قرار داد.
- ۵۶) هارون الرشید، پنجمین خلیفه عباسی که مقام و حتی جانش را مدیون خاندان برمکی بود، (یحیی پسر خالد برمکی)، اداره امور خلافت را به او سپرد. یحیی و دو پسرش مدت هفده سال صاحب چنان قدرت و منطقی بودند که این دوره در تاریخ به دوران فرمانروایی برمکیان معروف شده است.
- ۵۷) امویان، مستقل از خلافت عباسیان، بر اندلس حکومت می‌کردند اما پس از آن خاندان‌های مسلمان دیگری بر سرکار آمدند که اتحاد و انسجام مناسبی نداشتند. به همین دلیل اندلس از نظر قدرت سیاسی و نظامی دچار ضعف و انحطاط شد.
- ۵۸) مناطق مختلف جهان اسلام به‌ویژه عراق، حجاز (مکه و مدینه) و ایران.
- ۵۹) بررسی پیمان‌های صلح مصریان با مسلمانان در منابع تاریخی، نشان می‌دهد که محتوای پیمان‌نامه‌های مذکور شباهت زیاد به قرارداد صلح بیت‌المقدس دارد.
- ۶۰) پس از عثمان، مردم در مدینه به اصرار از علی (ع) خواستند که خلافت را بپذیرد و با آن حضرت بیعت کردند.
- ۶۱) با نزول سوره براءت (توبه) در آخرین ماه‌های سال نهم هجری رسول خدا به علی (ع) ماموریت داد که برای ابلاغ سوره براءت عازم مکه شود، پس از آن مکه و خانه خدا، به عنوان حرم اسلامی اعلام گردید و مشرکان حق نداشتند به آن‌جا وارد شوند.
- ۶۲) اگرچه رسول خدا با یهودیان مدینه پیمان صلح و اتحاد بسته بود. اما برخی از سران یهودی به خصوص، روسای سه‌گانه آنان، هرگاه فرصتی پیش می‌آمد؛ علیه حکومت اسلامی کارشکنی می‌کردند و با دشمنان آن به همکاری می‌پرداختند. یهودیان همچنین از هیچ کوششی برای زنده کردن کینه و دشمنی میان مسلمانان دریغ نمی‌کردند.
- ۶۳) قبیله‌ها و طایفه‌های یهودی و عرب ساکن یثرب نیز از لحاظ سیاسی پراکنده و مستقل از یکدیگر بودند. منابع تاریخی و متون دینی اشاره‌ای به وجود حکومت و یا سلطه اشراف و سران قبیله‌ها در یثرب نکرده‌اند.

- ۶۴) از برجسته‌ترین آثاری که به این شیوه تألیف شده است، می‌توان به کتاب تجارب الامم ابوعلی مسکویه، تاریخ بیهقی و مروج الذهب مسعودی اشاره کرد.
- ۶۵) نتایج تحقیقات علمی باستان‌شناسان بر روی محوطه‌ها، بناها و آثار گوناگون تاریخی به مورخان کمک می‌کند که اخبار و مندرجات کتاب‌های تاریخی را به دقت ارزیابی کنند.
- ۶۶) در دو مرحله: الف) سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده ب) سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی
- ۶۷) مورخان وقتی با یک گزارش تاریخی روبرو می‌شوند آن را اعتبارسنجی می‌کنند و به اصطلاح به نقد آن می‌پردازند.
- ۶۸) مهم‌ترین رسالت مورخان، تلاش برای فهم دقیق رویدادهای گذشته است.
- ۶۹) شباهت‌ها: ۱- هردو از تاریخ‌نگاری‌هایی می‌باشد که در دوران اسلامی رایج گردید. ۲- در هر دو تاریخ‌نگاری مؤلفان رویدادهای سلسله‌ای ایرانی را تا زمان حیات خود ثبت و ضبط می‌کردند.
- تفاوت‌ها: ۱- در تاریخ عمومی مؤلفان تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز می‌کردند و سپس به شرح زندگی حضرت آدم و دیگر پیامبران می‌پرداختند. اما در تاریخ سلسله‌ای فقط یک دوره محدود یک حاکم یا سلسله را در بر می‌گرفت.
- ۲- تاریخ عمومی نسبت به تاریخ سلسله‌ای زودتر در بین مؤلفان رواج یافت.
- ۷۰) سیاست‌نامه خواجه نظام‌الملک توسی، وزیر مقتدر عصر سلجوقی، یکی از برجسته‌ترین این آثار محسوب می‌شود.
- ۷۱) نوشته‌های جغرافیایی اطلاعات بسیار با اهمیت درباره آداب و رسوم، فرهنگ، نوع معیشت، آب و هوا، وضعیت اقتصادی، وضعیت نظامی راه‌ها، کالاهای، قلعه‌ها، برج‌ها، بندرها، رودها و دریاها، پایتخت‌ها، ادیان و اعتقادات، نژاد و زبان و حدود و سرحدات و مرزهای سرزمین‌ها و حکومت محلی ارائه می‌دهند.
- ۷۲) از برجسته‌ترین این آثار می‌توان به کتاب تاریخ بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی در تاریخ غزنویان اشاره کرد.
- ۷۳) بعدها با گسترش تاریخ‌نویسی سلسله‌ای در میان سلسله‌های محلی، این نوع تاریخ‌نویسی با تاریخ‌نویسی محلی پیوستگی یافت.
- ۷۴) انگیزه اصلی نویسندگان این دسته از کتاب‌های تاریخی، ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه‌ی مفاخر و مشاهیر محلی بوده است.
- ۷۵) تا حدود نیمه قرن ۱۶م. اسپانیایی‌ها با سرکوب بومیان، آمریکای مرکزی و بخش اعظم آمریکای جنوبی را تحت سلطه استعماری خود درآوردند. بر اساس منشوری که پادشاه اسپانیا به کریستف کلمب و سایر کاشفان سرزمین‌های جدید داد، کاشفان ملزم بودند سهم عمده‌ای از غنائمی را که به دست می‌آوردند به خزانه این پادشاه بپردازند. بدین‌گونه طلا و نقره غارت‌شده بومیان آمریکا، اسپانیا را به یکی از نیرومندترین کشورهای اروپایی در سده‌های ۱۶ و ۱۷م. تبدیل کرد.
- ۷۶) شارلمانی برای اداره قلمرو خود، نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به کومس یا کنت را احیا کرد. کنت‌ها به‌عنوان نماینده پادشاه، مناطق مختلف امپراتوری فرانک‌ها را اداره می‌کردند. وی همچنین مأموران ویژه‌ای را برای نظارت دقیق بر عملکرد کنت‌ها برگزید که مستقیماً به پادشاه گزارش می‌دادند.
- ۷۷) در دوران حکومت آنان همچون عصر ایلخانان، شیعیان و صوفیان با محدودیت و سخت‌گیری خاصی مواجه نبودند و آزادانه فعالیت می‌کردند. اتحاد و زندگی مسالمت‌آمیز پیروان مذاهب و فرق اسلامی و معتقدان به دین‌های دیگر، از ویژگی‌های شاخص عصر مغول - تیموری بود.
- ۷۸) شهر و شهرنشینی در عصر تیموریان برخلاف اوایل دوره مغول، دچار رکود و زوال نشد. تیمور با وجود یورش‌ها و کشتارهای زیادی که انجام داد، به شهرسازی علاقه‌مند بود. او هنرمندان و صنعتگران شهرهایی را که فتح می‌کرد، به سمرقند، پایتخت خود می‌فرستاد تا در آبادانی و زیبایی آن شهر بکوشند.
- ۷۹) روند گروش به اسلام شتاب بیشتری گرفت و اکثریت مردم ایران در دوره آنان به دین اسلام درآمدند. امیران سلسله‌های علویان طبرستان و آل‌بویه پیرو مذهب تشیع بودند و به تقویت و گسترش آن مذهب در ایران کمک کردند.
- ۸۰) در فاصله سده‌های سوم تا پنجم هجری، به‌ویژه در دوران حکومت‌های طاهریان، سامانیان و آل‌بویه فعالیت‌های اقتصادی از رونق مناسبی برخوردار بود. در آن زمان کشاورزی، تجارت و صنعت رشد چشمگیری یافت. به‌واسطه چنین رشدی بود که شهر و شهرنشینی در قلمرو آل‌بویه گسترش یافت. بخارا، نیشابور، ری، اصفهان، شیراز و همدان از جمله شهرهای بزرگ و آباد آن عصر بودند. برقرار شدن آرامش و امنیت نسبی، قرار گرفتن زمام کارها به‌دست امیران و وزیران با تدبیر و علاقه‌مند به عمران و آبادانی و استقرار نظام دیوانی منظم و منسجم از جمله عوامل رونق اقتصادی و رشد شهرنشینی در زمان سامانیان و آل‌بویه بود.
- ۸۱) با اوج‌گیری مخالفت و مبارزه با حکومت اموی در اوایل قرن دوم هجری، خاندان عباسی شبکه منظمی از داعیان (مبلغان) را به وجود آوردند که به‌صورت سری فعالیت می‌کردند. این داعیان کانون فعالیت‌های خود را مناطق دور از مرکز خلافت به خصوص خراسان که گرفتار درگیری قبیله‌های مهاجر عرب بود، قرار دادند. تبلیغات داعیان عباسی بسیار زیرکانه و حساب‌شده بود. آنان نخست معایب حکومت بنی‌امیه و ظلم و ستمی که امویان نسبت به اهل بیت پیامبر مرتکب شده بودند، بیان می‌کردند و سپس بدون اسم بردن از فرد خاصی مردم را به حکومت آل محمد، فرا می‌خواندند. دعوت به آل محمد از یک سو باعث می‌شد که شیعیان و طرفداران اهل بیت جذب جنبش شوند و از سوی دیگر ماهیت رهبر واقعی جنبش مشخص نشود و از تعقیب و مجازات در امان بماند.
- ۸۲) گزینه دت،
- ۸۳) قرطبه - الحمراء غرناطه
- ۸۴) در بعد سیاسی، اعراب مسلمان کمتر از ۲۰ سال دو قدرت بزرگ جهان آن روز یعنی ساسانیان و امپراطوری روم شرقی را شکست دادند و سرزمین‌های مهم ایران، شام و مصر را تصرف کردند. به دنبال این پیروزی‌های نظامی، قلمروی خلافت گسترش زیادی یافت.
- ۸۵) در سال ۱۲ بعثت، ۱۲ مرد یتربی، هنگام مراسم حج در مکانی موسوم به عقبه در منا با پیامبر بیعت کردند که در تاریخ به پیمان عقبه اول معروف است. در مراسم حج سال سیزدهم بعثت ۷۳ مرد و ۲ زن از اهالی یترب در عقبه با رسول خدا پیمانی بستند که به عقبه دوم مشهور است که عمق نفوذ و گسترش اسلام در یترب را نشان می‌دهد.
- ۸۶) در روش سال‌شماری حوادث براساس ترتیب زمانی مرتب می‌شوند. در روش موضوعی، سال، محور و اساس نگارش تاریخ نیست. بلکه موضوع و یک حادثه، محور تاریخ‌نگاری است. مثلاً موضوع می‌تواند یک شهر، جنگ‌ها یا طبقه‌ای از مردم مثل شعرا یا اطبا باشند.
- ۸۷) در مطابقت عقلی یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک خبر یا گزارش تاریخی، بررسی مغایرت یا عدم مغایرت آن با عقل است.
- ۸۸) زیرا بسیاری از جهان‌گردان گنجینه‌ای از اخبار و اطلاعات بسیار بالارزش از تاریخ اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی سرزمین‌هایی را که دیده‌اند، از جمله ایران به‌صورت سفرنامه ارائه داده‌اند.

٨٩ گزینة «پ»

٩٠ گزینة «الف»

از فایبای